

Др Васиљ Поповић: ИСТОЧНО ПИТАЊЕ
Завод за издавање уџбеника, Сарајево 1965.

Недостатак савременијих и бољих синтеза на нашем језику о замашној проблематици Источног питања био је разлог за појаву другог издања овог познатог дјела В. Поповића. Иако је развој југословенске историографије од прве појаве ове књиге (1928) у много чему превазишао њене резултате, она још увијек привлачи не мало интересовање. У вријеме прве појаве овог дјела, које је претежно синтеза политичке и дипломатске историје Источног питања, није се од њега могло ни захтијевати оно што би се сада тражило.

Премда је В. Поповић био један од најрезвенијих и најбољих југословенских историчара између два рата, на низу мјеста његов текст је непотпун, а методолошки приступ неисправан. Узимајући у обзир степен развоја историјске

науке у Југославији и захтјеве који су се пред њу постављали у вријеме првог објављивања ове књиге, ти недостаци имају своје оправдање.

Текст В. Поповића, који се појављује у новом издању, нужно је било препратити напоменама и цјеловитим критичким освртом. То је, са великим упором, урадио др Милорад Екмечић, који је савремене погледе историчара на историју Источног питања у свом опширном предговору супротставио концепцијама В. Поповића.

Уводни текст Екмечића је од посебног научног интереса, побуђује на размишљања и представља велико олакшање онима који се преко дјела В. Поповића упућују у научне проблеме.

Р. Јовановић

Др Љубинка Ђирић—Богетић, КОМУНИЦЕ У ЦРНОЈ ГОРИ
У XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА

Издање Историјског института у Титограду 1966. године

Међу интересантнија питања старије црногорске историје спада и питање настанка облика заједничке својине. Настанак и организација племена у Црној Гори у најтјешњој је вези са појавом облика колективне својине и са односима људи на њој. Изучавања овакве проблематике, једнако интересантне за историчаре политичких, економских и правних односа, дала су различите резултате. Покушаји рјешавања ових питања путем разних аналогича нијесу довела, нити могу довести, до неких значајнијих рјешења. Књига др Љ. Ђирић—Богетић представља прилог изучавању свакако знатно лакшег питања из ове области. Постојећа грађа, иако доста оскудна, са свим значајнијим што је о томе до сада написано, дала је разлога аутору да покуша да у нешто ширем обиму изложи и нека своја мишљења, сматрају-

ћи да ће макар и покретањем овог питања, изазивањем стручне дискусије, оправдати свој напор и постићи циљ, који је и издавач пред собом имао.

Послије уводних разматрања о колективној земљишној својини уопште и земљишној својини у Црној Гори, аутор се осврнуо на начин стицања колективне својине и значај својине „куће“ коју она има у црногорској привреди. У осталим главама првог дијела књиге разматрана је колективна земљишна својина као основица црногорског пашног сточарства, неки њени облици и титулари (село, братство и племе) и право на дио у комуни и начин његовог искоришћавања и управљања (режим планине).

У другом дијелу књиге анализирани су друштвено-економски утицаји до којих је дошло последице црногорско-турског рата 1876—

1878. године и Берлинског конгреса на својинске односе у проширеној држави (аграрна реформа, процес распадања комуналних заједница), као и правно регулисање односа те уставне. Посебно су обрађени облици својине на водама (вода за пиће и водопој стоке, за натапање, за риболов и за млинове и ваљарице) и регулисање својине у Општем имовинском закону (1888). Изложена мишљења и постављена питања у закључку књиге заиста могу да

изазову потребну дискусију стручњака разних грана, посебно правника и социолога.

Поред необјављене и објављене архивске грађе, наведена је коришћена домаћа и страна литература. На крају је објављен регистар неких правних појмова, појмова црногорског обичајног права и мање познатих црногорских израза (за шири круг читалаца и с циљем да изложи свој став о неким питањима).

Ђ. П.

Ђоко Сојевић, ЗАПИСИ КОСОВСКОГ ПАРТИЗАНА

Војно дело, Београд 1965, стр. 230

У књизи *Записи косовског партизана* аутор хронолошки износи своја запажања и описује догађаје од марта 1941. до марта 1945. године.

У поглављу *Косово од априлског слома 1941. до јула 1943.* аутор пише: о мартовским догађајима у Приштини 1941, расулу југословенске војске, нерасположењу народа и о још већем антагонизму међу становништвом Космета, о сисме чему је тежио окупатор: да нађе сараднике у заосталим и реакционарним круговима буржоазије, било српске, муслиманске или шиптарске. Постојећи антагонизам на верској основи још више је потенциран од окупатора и почела су безобзирна прогањања српског живља. У таквој ситуацији КПЈ настоји да отклони постојеће супротности и даде опору окупатору. На другој страни, да би отклонио опасност од избивања устанка, окупатор настоји да прикупи оружје од народа.

Када окупатор није успео да прикупи оружје од народа, предузео је раније опробане мере: депортовање становништва, претежно младића, у логоре. Половином 1943. године окупатор је сакупио мноштво омладине у више места Космета у циљу депортовања у Албанију, у логор у Елбасану.

Комунисти се не мире са логорским начином живота, већ настаје да бојкотом изразе своје незадовољство. Они су успели да успоставе везу са Месним комитетом партије у Елбасану; на тај начин организују бекство из логора и 31. августа успостављају везу са албанским партизанима. Капитулација Италије 8. IX 1943. затекла их је у планинама Албаније. Прилив бораца био је толики да је делегат Врховног штаба, Светозар Вукмановић—Темпо, 22. октобра 1943. године основао у Дебру Косовско-метохијско партизанско бригаду од батаљона „Рамиз Садику“ и „Боро Вукмировић“. Ова бригада је добро дочекана од народа. „Ми се Македонци никада нисмо осећали борбенији и револуционарнији него данас, јер смо уверени да се под заставом Партије и друга Тита боримо за нашу слободну Македонију и да ће наш народ најзад бити равноправан са осталим народима Југославије“, говорили су македонски партизани.

Бригада је на борбеном путу по западној Македонији оживљавала традиције Крушевске републике. Све више бораца ступа у партизанске редове, тако да се 11. XI 1943. године ствара Македонско-косовска ударна бригада — прва регуларна војна јединица народа